

Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkoti- arjen pienissä kertomuksissa

Jaana Juutinen

*Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta,
s-posti: jaana.juutinen@gmail.com*

TIIVISTELMÄ: Tutkimuksessa tarkastellaan, millaista lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen on päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa. Tutkimus toteutettiin kahdessa päiväkodissa. Teoreettisena lähtökohtana oli yhteenkuuluvuuden politiikka, joka viittaa niihin mekanismeihin ja prosesseihin, joilla yhteenkuuluvuutta rakennetaan ja tuotetaan. Tutkimuksen metodologia pohjautui kerronnalliseen lähestymistapaan. Tutkimuksen aineisto muodostui kahdenlapsiryhmän arjessa tallennetuista vuorovaikutustilanteista lasten, päiväkodin työntekijöiden ja tutkijoiden välillä. Tutkijoiden tekemät havainnot ja tallenteet kirjoitettiin pienten kertomusten muotoon. Tutkimus osoittaa, että lasten yhteenkuuluvuutta rakennettiin kielellisillä, toiminnallisilla ja materiaalisilla tavoilla. Lasten yhteenkuuluvuutta tuotettiin suhteessa ystäviin, päiväkotiryhmään, päiväkodin työntekijöihin, perheen jäseniin sekä ympäröivään yhteiskuntaan. Sosiaalisten suhteiden ohella yhteenkuuluvuutta rakentavina mekanismeina nousivat esille materiaallinen ympäristö ja päiväkodin pedagogiset käytänteet.

Asiasanat: *kerronnallisuus, pienet kertomukset, päiväkoti, yhteenkuuluvuuden politiikka*

ABSTRACT: This study explores the construction of children's belonging through the small stories of daily life in two day-care centres. The theoretical premise of the study is the politics of belonging, referring to those mechanisms and processes by which belonging is constructed and produced. The methodology of the study is based on a narrative approach. The small stories were constructed by the researchers basing on the observations and the recorded data of interactions between the children, the practitioners and the researchers during daily life in two day-care groups. The study shows that children's belonging was constructed in verbal, functional and material ways and was produced in relation to friends, the day care group, practitioners, family members and the ambient society. In addition to social relations, the meaning of the material environment and the pedagogical practices used in the day-care centres seemed to be significant mechanisms that constructed belonging.

Keywords: *Narrative, small stories, day-care center, the politics of belonging*

Johdanto

Tutkimuksessa tarkastellaan lasten yhteenkuuluvuuden rakentumista päiväkotiympäristössä. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan päiväkodeissa esiintyy ryhmästä ulossulkemista ja jopa kiusaamista (mm. Kirves & Sajaniemi, 2012; Puroila, Estola & Syrjälä, 2012b; Vuorisalo, 2013). Nämä tutkimustulokset haastavat syventämään ymmärrystä siitä, miten poissulkemista ja yhteenkuuluvuutta rakennetaan ja tuotetaan varhaiskasvatuksen arjessa. Lapsuudentutkimuksen ja varhaiskasvatuksen alueille sijoittuva tutkimukseni pureutuu poissuljetuksi tulemisen vastavoimaan, yhteenkuuluvuuteen. Eri-laisiin ryhmiin kuulumista ja niissä toimimista pidetään tutkimuskirjallisuudessa osana lapsen hyvinvointia ja sosiaalista kehitystä (Allardt, 1976; Rogoff, 2003). Kuitenkaan pelkästään fyysinen lähellä olo ei aina automaattisesti tuota yhteenkuuluvuutta (van Oers & Hännikäinen, 2001). Tarvitaan tietoa siitä, millaiset mekanismit ovat merkityksellisiä lasten yhteenkuuluvuuden rakentumiselle, jotta ryhmästä ulossulkemista ja kiusaamista voidaan ennalta ehkäistä.

Varhaiskasvatuksen tutkimuksessa on viime vuosina kehitetty erilaisia lapsikeskeisiä ja osallistavia tutkimusmenetelmiä, esimerkiksi etnografisia, kerronnallisia sekä visuaalisia menetelmiä (esim. Koivula, 2010; Kyrönlampi-Kylmänen, 2007; Messiou, 2006; Puroila, Estola, & Syrjälä, 2012a, 2012b; Roos, 2015; Vuorisalo, 2013). Tämä tutkimus pohjautuu kerronnalliseen lähestymistapaan, jossa lapsia on kuunneltu heidän omassa ympäristössään, päiväkodissa. On tärkeää tutkia, millaisia asioita lapset kokevat merkityksellisiksi elämässään (mm. Kiili, 2006; Puroila ym. 2012b) ja miten lapset kokevat kuuluvansa päiväkotiin, kouluun tai muuhun yhteisöön (Nutbrown & Clough, 2009).

Tutkimuksessani kysyn, *millaista* lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen on päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa. Tätä kysymystä lähestyn kahdesta näkökulmasta: Miten lasten yhteenkuuluvuutta rakennetaan päiväkotiarjessa? Suhteessa mihin ja kehen lasten yhteenkuuluvuutta rakennetaan?

Yhteenkuuluvuuden tunteesta yhteenkuuluvuuden politiikkaan

Tutkimuskirjallisuudessa yhteenkuuluvuuden ilmiötä lähestytään muun muassa kahdesta erilaisesta, joskin toisiinsa liittyvistä näkökulmista; *yhteenkuuluvuuden tunne* (the sense of belonging) ja *yhteenkuuluvuuden politiikka* (the politics of belonging). Yhteenkuuluvuuden politiikka viittaa niihin mekanismeihin ja prosesseihin, joilla yhteenkuuluvuutta rakennetaan ja tuotetaan (Stratigos & Bradley & Sumsion, 2014; Yuval-Davis, 2011).

Aiemmissa tutkimuksissa näkökulma on ollut vahvasti yhteenkuuluvuuden tunteessa, jolla tarkoitetaan ihmisen tunnepitoista kiintymystä toisiin ihmisiin tai ryhmiin. The Longman Dictionary of Contemporary English (2003, 1747) määrittelee yhteenkuuluvuuden (*togetherness*) olevan ”miellyttävä tunne, joka sinulla on, kun olet osa ryhmää ihmisten kanssa, joilla on läheiset suhteet toisiinsa”. van Oers ja Hännikäinen (2001) toteavat, että ihmisillä on vahva taipumus muodostaa ryhmiä. Yksilöt tuntevat halua kuulua (*belong to*) ryhmään ja pysyä ryhmän jäsenenä. Hännikäinen (2007, 147) kuvailee yhteenkuuluvuuden ”tunteeksi, jonka ihmiset luovat yhdessä, uudestaan ja uudestaan, toimintansa keskellä”. Päiväkodissa lapsi on keskellä suhteissa olemisen verkostoa, jonka muodostavat toiset lapset, työntekijät, vanhemmat ja muu päiväkodin väki. Sandberg ja Erikson (2010) korostavat päiväkodin merkitystä yhteenkuuluvuuden tunteen luomisessa ja kokemisessa.

Aiemmassa varhaiskasvatustutkimuksessa yhteenkuuluvuuden tunne on liitetty tiiviisti yksilön sosiaaliseen kehitykseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Lapsen yhteenkuuluvuuden tunnetta on lähestytty muun muassa yhteisön jäsenyyden (Brennan, 2007; Koivula, 2010), ystävyysuhteiden ja jaetun leikin (Corsaro, 2003; Degotardi & Pearson, 2014; Hännikäinen, 1999; 2006; Rogoff, 2003) sekä kielen käytön (de Haan & Singer, 2001) näkökulmista käsin. Rayna (2001) on tarkastellut tutkimuksissaan lapsen yhteenkuuluvuutta psykologisen kehityksen kannalta. Hän katsoo yhteenkuuluvuuden tunteiden ehkäisevän oppimisvaikeuksia ja sosiaalista syrjäytymistä. Useat tutkimukset osoittavat jo alle 3-vuotiaiden lasten osoittavan yhteenkuuluvuutta toisiin lapsiin ja aikuisiin. (Rayna, 2001, ks. myös Degotardi & Pearson, 2014; Puroila & Estola, 2013).

Toisaalta yhteenkuuluvuuden tunnetta on lähestytty yksilön sosiaalisten suhteiden sijaan yhteisön, yhteisen toiminnan ja yhteisöllisyyden näkökulmista käsin. Hännikäinen ja kollegat (1999, 2006; ks. myös van Oers & Hännikäinen, 2001) ovat useissa tutkimuksissaan tarkastelleet lasten yhteenkuuluvuutta leikissä ja sen merkitystä oppimiselle. Myös Koivula (2010) on lähestynyt sosio-kulttuurisesta näkökulmasta käsin lasten yhteisöllisyyttä ja yhteisöllistä oppimista. Hän näkee sekä yksilön että yhteisön oppivan yhteisöihin osallistumisen kautta. Koivula (2010, 27) kuvaa ”yhteisöllisyyden edellyttävän tunnetta yhteenkuuluvuudesta, mutta yhteenkuuluvuus ei välttämättä edellytä tiettyyn yhteisöön kuulumista” (ks. myös Hännikäinen, 2006).

Tämän tutkimuksen kohteena eivät ole yksittäisen lapsen tunteet yhteenkuuluvuudesta, vaan yhteenkuuluvuutta lähestytään suhteissa rakennettuna ja tuotettuna ilmiönä. Yhteenkuuluvuuden politiikka käsitteenä viittaa siihen, kuinka yhteenkuuluvuutta tuotetaan (Yuval-Davis, 2011). Yhteenkuuluvuuden rakentumisessa merkityksellisiä ovat sosiaalisten suhteiden lisäksi materiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset, historialliset ja po-

liittiset suhteet. Tähän lähestymistapaan liittyviä tutkimuksia löytyy varhaiskasvatuksen alueelta vain harvoja (esim. Stratigos et al. 2014; Stratigos, 2015). Hultmanin ja Lenz Taguchin (2010) mukaan kasvatustieteellinen tutkimus usein keskittyy todellisuuteen sosiaalisesti rakentuneena huomioiden vain ihmisten väliset suhteet. He korostavat, että tutkimuksessa tulisi tarkastella myös lasten suhteita esineisiin, tiloihin ja paikkoihin (Hultman & Lenz Taguchi, 2010; ks. myös Rautio, 2013). Tämän tutkimuksen keskiössä on yhteenkuuluvuuden politiikka — lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen moninaisten suhteiden verkostossa päiväkotiarjessa.

Tutkimuksen toteutus

Kerronnallinen lähestymistapa ja pienet kertomukset

Tutkimukseni metodologiset ratkaisut pohjautuvat kerronnalliseen lähestymistapaan (Gubrium & Holstein, 2009; Spector-Mersel, 2010). Kerronnallisessa tutkimuksessa ihmisten elämän ajatellaan koostuvan kertomuksista, joiden avulla ihmiset jakavat ja järjestävät kokemuksiaan (Bamberg & Georgakopoulou, 2008; Gubrium & Holstein, 2009; Puroila ym., 2012a; Spector-Mersel, 2010). Kerronnallisessa tutkimuksessa on perinteisesti keskitytty tutkimaan verbaalista kerrontaa ja aikuisten laajoja, elämänkerrallisia kertomuksia. Lasten kerrontaa ja kertomuksia koskeva tutkimus on ollut vähäistä. Tähän saakka pienten lasten kerrontaa on tutkittu lähinnä lasten kielellisen kehityksen näkökulmasta. Viimeaikaisessa tutkimuksessa on korostettu, että pienten lasten kerrontaan sisältyy muunkinlaista potentiaalia (esim. Kinnunen & Puroila, 2015; Kinnunen & Einarsdóttir, 2013; Viljamaa, 2012). Kyse onkin siitä, osaammeko me aikuiset kuunnella lasta hänen ehdoillaan sekä osaammeko käsitellä lapsilta saamaamme tietoa. Lasten parissa tehty kerronnallinen tutkimus on tuonut esille lasten kerronnan monimuotoisuuden ja spontaanin kerronnan tutkimukselliset mahdollisuudet (Engel, 2006; Kinnunen & Einarsdóttir, 2013; Puroila et al. 2012; Viljamaa, 2012). Viljamaan (2012) mukaan lapset antavat kertoessaan asioille merkityksiä. Lapset kertovat myös toiminnallaan, leikillään, kehollaan ja eleillään, kerronta ei ole ainoastaan verbaalista. Ominaista lasten kerronnalle on myös se, että se ei ole aina lineaarista ja loogista. (ks. Kinnunen & Einarsdóttir, 2013; Puroila ym. 2012b.)

Tutkimus soveltaa myös lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ajatuksia lasten kuulemisesta heille ominaisissa toimintaympäristöissään painottaen asioita, joita lapset kokevat merkityksellisinä omassa elämässään (Karlsson, 2012; Riihelä, 2012). Kertomusten avulla voidaan tutkia sitä, kuinka lapsi kokee oman paikkansa osana kasvatusympäristöään (ks. Ahn & Filipenko, 2007; Autti & Hyry-Beihammer, 2014; Puroila ym. 2012a, 2012b).

Ochs ja Capps (2001) kirjoittavat, että kertomalla lapset rakentavat ymmärrystään siitä, mitä on olla yksilö ja yhteisön jäsen.

Tarkastelen lasten arjessa tuotettuja kertomuksia Bambergin ja Georgekapouloun (2008) käsitteen ”pienet kertomukset” (*small stories*) valossa. Pienet kertomukset ovat pieniä kirjaimellisesti ja metaforisesti. Ne ovat yleensä lyhyitä koetun elämän kuvauksia, jotka tuotetaan arjen spontaaneissa keskustelutilanteissa. (Bamberg & Georgakopoulou, 2008.) Puroila ja Estola (2012; 2013) ovat soveltaneet pienten kertomusten käsitettä tutkiessaan 1–3 -vuotiaiden lasten identiteetin muodostumista iän, sosiaalisen statuksen, tunteiden, kaverisuhteiden ja sukupuolen näkökulmista lasten kerronnassa. Autti ja Hyry-Beihammer (2014) puolestaan käyttävät pienten kertomusten käsitettä tarkastellessaan koulun välituntipihaa sosiaalisen oppimisen paikkana. Näiden viimeaikaisten tutkimusten innoittamana sovellan pienten kertomusten käsitettä tulkitessani yhteenkuuluvuuden rakentumista päiväkodissa.

Tässä tutkimuksessa pienillä kertomuksilla tarkoitetaan lasten päiväkotiarjessa yhteisesti tuotettuja kertomuksia. Lasten rooli kertomusten tuottamisessa vaihteli. Osassa kertomuksista lapset olivat aloitteellisia ja aktiivisia kertojia; tutkija kirjasi ylös tai nauhoitti lasten kerrontaa. Toisissa kertomuksissa taas tutkija kertoi omia havaintojaan lasten arjesta. Kaikille näille kertomuksille olennaista oli se, että ne kertoivat lasten päiväkotiarjesta ja ne syntyivät lasten, työntekijöiden ja tutkijoiden välisessä vuorovaikutuksessa.

Aineisto

Tutkimusaineisto kerättiin Suomen Akatemian Tellis – tutkimushankkeessa¹, jossa lasten hyvinvointia lähestyttiin heidän kokemanaan ja kertomanaan. Tutkimusaineisto koottiin kahdessa 3–5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä vuosina 2009–2010. Mukana oli yhteensä 47 lasta ja 7 työntekijää sekä 2 tutkijaa. Toimintakulttuuri päiväkotiryhmissä vaihteli. Toisessa päiväkotiryhmässä painottuivat työntekijöiden koko lapsiryhmälle suunnittelemat ja ohjaamat tuokiot. Toisessa ryhmässä lapset oli jaettu pysyviin pienryhmiin, joissa kussakin oli oma vastuukasvattaja ja yhteiset toiminnot tapahtuivat pääsääntöisesti näissä pienryhmissä.

Suostumus tutkimukseen pyydettiin lapsilta, lasten vanhemmilta ja päiväkodin henkilökunnalta. Lapsia lähestyttiin heidän omilla ehdoillaan ja eettisesti sensitiivisellä tavalla

¹ *Lapset kertovat hyvinvoinnistaan – Kuka kuuntelee? Children tell of their well-being – Who listens?* Hankenumero 21892.

(Karlsson, 2012). Tutkijat olivat mukana päiväkodin arjessa ja tallensivat sitä kirjoittamalla käsin havaintojaan sekä nauhoittamalla lasten keskusteluja, leikkejä ja ohjattuja tuokioita. Tutkijoiden osallisuuden aste vaihteli tilanteittain ja sen mukaan, miten lapset kutsuivat tutkijoita mukaan toimintaansa (Puroila et al. 2012a; ks. myös Einarsdottir, 2007; Roos & Rutanen, 2014).

Päiväkoti-arjen havainnot ja nauhoitteet litteroitiin pienten kertomusten muotoon. Tutkimukseni kertomukset rakentuivat päiväkotiarjen sosiaalisissa tilanteissa, ja kertomuksia olivat luomassa lasten lisäksi myös ryhmien työntekijät ja aineistoa keränneet tutkijat (ks. myös Ochs & Capps, 2001; Savin-Baden & Van Niekerk, 2007; Thayer-Bacon, 2004; Viljamaa, 2012). Tässä tutkimuksessa analysoitiin 350 pientä kertomusta päiväkotiarjesta, yhteensä 200 sivua litteroitua tekstiä. Kaikkien henkilöiden ja paikkojen nimet muutettiin henkilöllisyyksien suojaamiseksi.

Tutkijan rooli

Olen ollut tiiviisti mukana tutkimusryhmässä, joka toteutti tutkimusaineiston koonnin. Itse en ole ollut mukana kokoamassa aineistoa, vaan sain tutkimustani varten valmiin aineiston, arjen pienet kertomukset. Tulkitsin niitä kirjoitettuna kertomuksina, jotka kuvaavat lasten arjen tapahtumia ja yhdessä tuotettua kerrontaa päiväkodissa. Tiedostan kuitenkin, että osallistuminen aineiston tuottamiseen on merkityksellistä tulkintojen rakentumiselle. Minulla ei ole omakohtaisia muistikuvia juuri näistä päiväkotiarjen tapahtumista, ihmisten eleistä, ilmeistä ja äänenpainoista. Vaikka en osallistunut aineiston tuottamiseen, tutkimusaineiston sisältämät kertomukset olivat minulle tutuntuntuisia (vrt. Conle, 2007; Heikkinen, Huttunen, Syrjälä & Pesonen, 2012). Ne kertoivat siitä maailmasta, joka oli ollut minun arkeani työskennellessäni lastentarhanopettajana ja päiväkodin johtajana noin kymmenen vuoden ajan. Tutkimuksen uskottavuuden kannalta on merkityksellistä myös se, että olen keskustellut tulkinnoistani aineiston keränneiden tutkijoiden kanssa läpi tutkimusprosessin.

Analyysi

Spector-Mersel (2014) kuvaa holistisen ajattelutavan olevan kerronnallisen tutkimuksen analyysin lähtökohtia (ks. myös Riessman, 2008). Tutkimusaineiston analyysi eteni kolmessa vaiheessa. Ensin luin aineiston saadakseni kokonaiskuvan siitä, millaisia asioita pienet kertomukset sisälsivät. Toisessa vaiheessa kertomusten analysointi tarkentui yhteenkuuluvuuden ja poissulkemisen kannalta kiinnostaviin kertomuksiin, joita oli noin puolet koko aineistosta. Nämä kertomukset sisälsivät tapahtumia, joissa lapset itse kertoivat suhteistaan toisiin ihmisiin, ryhmään tai paikkaan. Analyysissa oli mukana myös tutkijoiden havaintoihin pohjautuvia kertomuksia lasten yhteisestä toiminnasta

tai jonkin yhteisen asian jakamisesta. Näiden kertomusten analyysissä sovelsin temaatista analyysiä (Riessman, 2008). Temaattisessa analyysissä mielenkiinto on pienten kertomusten sisällöissä: mistä niissä puhutaan ja millaisia asioita kertojat nostavat esille. Riessman (2008) vertaa kerrontaa monimuotoiseksi koreografiaksi – tiloiksi kertojan, kuuntelijan ja tilanteen, tekstin ja lukijan sekä historian ja kulttuurin välillä. Analyysissä pienet kertomukset muodostivat tilan tekstin ja minun, tutkijan välille. Tässä tilassa tulkitin kertomuksia yhteenkuuluvuuden rakentumisen näkökulmasta.

Teemoittelin kertomuksia sen mukaan, *miten* yhteenkuuluvuutta rakennettiin sekä suhteessa *kehen* ja *mihin* yhteenkuuluvuutta tuotettiin. Yhteenkuuluvuuden rakentamisen tavoiksi (miten?) löytyivät verbaaliset, toiminnalliset ja materiaaliset tekijät. Yhteenkuuluvuutta tuotettiin suhteessa (kehen, mihin?) ystäviin, pienryhmään, päiväkotiryhmään, päiväkodin aikuisiin, esineisiin, paikkoihin ja tiloihin päiväkodissa, perheen jäseniin sekä ympäröivään yhteiskuntaan.

Kolmannessa vaiheessa palasin vielä aineistoon ja luin sen kokonaisuudessaan temaatteisessa analyysissä löytämiäni teemojen valossa (ks. Spector-Mersel, 2014). Huomasin, että toisessa vaiheessa sivuun jättämissäni kertomuksissa osassa käsiteltiin esille nousseita teemoja, ja otin niitä takaisin viimeiseen analyysivaiheeseen. Esittelen tutkimuksen tulokset kahdessa seuraavassa luvussa erilaisten pienten kertomusten avulla. Ensimmäisessä luvussa kuvaan tapoja, joilla lasten yhteenkuuluvuutta rakennettiin päiväkotiarjen kertomuksissa. Toisessa luvussa tarkastelen sitä, suhteessa kehen ja mihin lasten yhteenkuuluvuutta tuotettiin. Tutkimuksessa jäsentyneet teemat eivät ole toisistaan erillisiä; yksi pieni arjen kertomus saattoi sisältää useampia teemoja. Johtopäätökset-luvussa kokoon yhteen keskeiset tulokset vastaten päätutkimuskysymykseen, millaista lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen on päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa.

Lasten yhteenkuuluvuuden rakentumisen tavat

Verbaalisesti rakennettu yhteenkuuluvuus

Yhteenkuuluvuutta korostettiin päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa verbaalisesti, esimerkiksi käyttämällä me-muotoa, korostamalla samanlaisuutta sekä ilmaisemalla halua toisen auttamiseen ja huomioimiseen. de Haan ja Singer (2001) sekä Hännikäinen (1999; 2006) ovat tutkimuksissaan päätyneet samankaltaisiin tuloksiin. Myös Niland (2015) toteaa me-muodon nousevan juuri yhteenkuuluvuuden tunteesta. Seuraava pieni kertomus Mimmin ja Liinun piirustushetkeltä sisältää monia keskinäisen ystävyyden ja välittämisen ilmaisuja:

KERTOMUS 1

Mimmi ja Liinu istuvat piirustuspöydässä kulmittain toisiinsa.

Mimmi-Liinulle: *Eikö ookki hyvä, ku me istutaan vierekkäin, ku me ollaan kavereita.*

Liinu: *Ja me asutaan vierekkäin.*

Mimmi: *Ja käydään samoilla tanssitunneilla.*

Liinu: *Ja meillä on synttärinki samana päivänä!*

Tutkija: *Onko teillä synttärinkin samana päivänä?*

Tytöt jatkavat piirtämistä. Mimmi saa yhden piirustuksen valmiiksi ja vie sen reppuun ja tulee takaisin.

Liinu: *Hei Mimmi, haluatko, että minä otan teille paperia.*

Liinu menee kaapille ja hakee Mimmillekin paperia.

Mimmi-Liinulle: *Ootathan sitten mua ku minä piirrän tämän.*

Tyttöjen vuoropuhelu soljuu eteenpäin, he kuuntelevat toisiaan ja Liinu auttaa Mimmia tuomalla hänelle paperia ja Mimmi pyytää Liinua odottamaan. Mimmin ja Liinun piirustushetkeä voi tulkita niin, että se sisältää vastavuoroisuutta, kuulluksi tulemistä ja yhteisen ymmärryksen rakentumista, jotka ovat merkityksellisiä lasten yhteenkuuluvuudelle. Yhteenkuuluvuuden rakentuminen suhteessa lasten oikeuksiin tulla kuulluksi ja kunnioitetuksi, näyttäytyi kuitenkin päiväkodissa moninaisena. Kuten seuraavasta kertomuksesta käy ilmi, aina lapsi ei tullut kuulluksi.

KERTOMUS 2

Lapset ovat siirtyneet syömään lounasta. Laurilla jää päiväpiiriltä riimiasiat pyörimään mieleen.

Lauri sanoo työntekijälle: *Mää ihmettelen, miksi riimipareissa ei oo "Sano pulla, siitä tulee nulla!"*

Työntekijä ei kommentoi mitään.

Lauri kääntyy ja sanoo toiselle työntekijälle: *Mää ihmettelen, miksi riimipareissa ei oo "Sano pulla, siitä tulee nulla."*

Työntekijä 2: *Siks ku se ei tarkota mittään.*

Lapset riimittelevät pöydässä keskenään.

Työntekijä-Laurille: *Minä otan sen annoksen pois, jos sinä pelleilet.*

Kun Lauri yritti jatkaa riimitelyä ja sanoilla leikkimistä kahden työntekijän kanssa, toinen työntekijä ei kommentoinut asiaan mitenkään, toinen taas totesi *"ettei se tarkota mittään"*. Lapset tyytyivät jatkamaan riimitelyä keskenään. Hännikäinen (2001) toteaa lasten keskinäisen hulluttelun ja sanoilla leikkittelyn kuvastavan yhteenkuuluvuutta. Myös de Haan ja Singer (2001) kuvaavat verbaalisen hassuttelun liittyvän juuri lasten välisiin yhteenkuuluvuuden ilmaisiin. Tässä kertomuksessa todentui hyvin se, että verbaalinen hulluttelu ja leikkittely yhdistivät lapsia, mutta aikuisten kanssa sama toimintatapa ei toiminut. Aikuisen rooli tilanteessa näyttäytyi lähinnä järjestyksen ylläpitäjänä. Yhteenkuuluvuuden rakentuminen verbaalisesti olikin tutkimusaineistossa rikkaasti esillä nimenomaan lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Työntekijät olivat harvoin osa lasten me-puhetta.

Yhteisessä toiminnassa muotoutuva yhteenkuuluvuus

Pienissä kertomuksissa yhteenkuuluvuus kietoutui usein lasten yhteisen toiminnan ympärille. Mimmin ja Liinun piirustushetki (kertomus 1) perustui merkitykselliselle, yhteiselle toiminnalle: lapset piirsivät yhdessä ja he tekivät tätä usein. Piirtäessään tytöt kuvasivat tutkijalle ystävyyttään ja seikkoja, jotka vahvistivat heidän yhteenkuuluvuuttaan. Coates ja Coates (2006) kirjoittavat lasten piirustushetkiä tutkittuaan, että tällaisissa hetkissä lapset tulevat piirtämisen lisäksi usein avanneeksi sosiaalisia suhteitaan ja kertovan heille merkityksellisistä asioista (ks. myös Kinnunen & Einarsdottir, 2013).

Lapset rakensivat yhteenkuuluvuutta toisiin ihmisiin myös fyysisillä välittämisen osoituksilla. Halauksia saivat osakseen toiset lapset, työntekijät ja tutkija.

KERTOMUS 3

Lailalla on yllään vaaleanpunainen, ohuesta kankaasta tehty mekko, jossa on røyhe-
löitä. Senni tulee sisään ja huomaa Lailan. Senni menee Lailan luo, kiertää kätensä
hänen ympärilleen, halaa.

Senni-Lailalle: *Lailalla on ihana mekko! Voitko sinä alkaa?*

Laila nyökkää. Senni tarttuu Lailaa kädestä ja he menevät yhdessä käsi kädessä
ryhmätilaan leikkimään.

KERTOMUS 4

Isä tuo Ollia päiväkotiin. Olli ryntää työntekijän luo, halaa häntä ja kutsuu nimellä.
Kuulen jälkeensä, että Ollilla on työntekijälle tärkeää asiaa. Olli pääsee Ruotsiin ja
Norjaan laskettelemaan perheensä kanssa vapun ajaksi!

KERTOMUS 5

Kun minä (tutkija) olen lähdössä pois päiväkodista, Joono tulee minun luokseni.

Joono: *Tiiätkö mitä?*

Tutkija: *No mitä?*

Joono: *Sinä oot aivan ihana!* (ottaa kiinni kaulasta ja halaa)

Tutkija: *Niin sinäkin oot aivan ihana poika!*

Edellä kuvatuista kertomuksista välittyi yhteenkuuluvuuden rakentuminen suhteessa muihin ihmisiin; läheisyydellä ja koskettamisella oli merkitystä. Kertomuksissa lapset eivät olleet vain hoivan ja välittämisen kohteita, vaan myös vastavuoroisia antajia (ks. myös Thomas, 2012). Eniten tutkimusaineistossa nousivat esille välittämisen osoitukset ystäviin. Työntekijöihin kohdistuvia välittämisen osoituksia oli tutkimusaineistossa selvästi vähemmän ja ne liittyivät useimmiten lasten päiväkotiin tuloon tai tilanteisiin, joissa työntekijä lohdutti lasta. Roosin (2015) väitöskirjatutkimus tuo esille samankaltaisia havaintoja ja haastaa kiinnittämään huomiota lapsen ja työntekijän kohtaamisiin arjessa. Roos kirjoittaa työntekijöiden olevan lasten kerronnan taustalla toiminnan oh-

jaajina ja järjestyksen ylläpitäjänä, ja tunneperäisten kiintymyssuhteiden osoittaminen työntekijöihin esiintyivät lasten kertomuksissa vain harvoin (ks. myös Puroila ym. 2012b).

Hännikäisen (1999) tutkimuksen tavoin myös tämän tutkimuksen pienissä kertomuksissa lasten yhteiseen toimintaan liittyi neuvottelua siitä, kuka on kenenkin kaveri ja kuinka leikkiä ohjaavista asioista sovitaan. Lapset osoittivat yhteenkuuluvuutta neuvottelemalla leikeissä yhteisistä säännöistä ja tavoitteista päämääränään yhdessä toimiminen (ks. myös de Haan & Singer, 2001). Seuraava kertomus kuvaa, kuinka lasten leikki alkoi muotoutua yhdessä sovitellen.

KERTOMUS 6

Eetulla ja Ossilla on käynnistymässä leikki. Ilmeisesti Arttukin haluaisi tähän leikkiin.

Eetu: *Arttu tuu tänne!* (Arttu menee) *Anteeks vaan, mutta me voijaan leikkiä sun kans vain jos sää leikit mejän leikkiä.*

Arttu: *No mitä me sitte leikitään?* (Artulla on pallo kädessä)

Ossi: *Mää mietin, mitä me voitais leikkiä. Ei ainakaan pollaria ja rollaria.*

Arttu: *No ei me sitä leikitä.*

Annilla ei ole vielä tekemistä eikä kaveria. Hän menee em. poikien lähelle sohvalle.

Arttu: *Haluaako Anniki tulla?*

Anni: *Joo.*

Arttu: *Eetu on isä, Anni on äiti, minä oon koira ja Ossi on isovelji. Tää koira aina rupeaisi riehumaan tällä pallolla.*

Tässä tilanteessa lapset neuvottelivat leikin tavoitteista ja tarkoituksesta yhdessä. Yhteisen toiminnan käynnistymiseen liittyi kuitenkin ehtoja; Eetu vaati Arttua taipumaan hänen ja Ossin ajatukseen leikistä. Anni lähestyi leikkiviä lapsia sanomatta sanaakaan. Arttu tulkitsi Annin läheisyyden halukkuudeksi tulla leikkiin ja pyysi häntä mukaan. Monissa muissakin kertomuksissa lapset olivat herkkiä toistensa aloitteille ja he jakoivat halukkuuden leikkiä yhdessä, olla osa ryhmää. Aiempien tutkimusten (mm. Davids, 2010, Singer & de Haan, 2011) perusteella lapset opettelevat yhdessä leikkiessään uusia toimintatapoja, erilaisia rooleja ja ristiriitojen selvittelyä. Konflikteilta yhteisessä toiminnassa ei myöskään tämän tutkimuksen arjen kertomuksissa voitu välttyä. Yhteisestä toiminnasta myös suljettiin toisia pois:

KERTOMUS 7

Työntekijä tulee huoneeseen.

Työntekijä: *Voisitteko siirtää Teemun kanssa penkit paikoilleen?*

Matias: *Ilman Teemua.*

Työntekijä: *No laita sitten yksinään.*

Matias laittaa työntekijän apuna penkkejä paikoilleen.

Työntekijä: *Tuonne sallin voisitte mennä vähäksi aikaa.*

Matias: *Ilman Teemua.*

Työntekijä: *Mene sitten yksin, mutta olisihan se Teemukin sinne sopinut.*

Tässä kertomuksessa sekä Matias että työntekijä toiminnallaan ja sanoillaan sulkiivat Teemun yhteisen toiminnan ulkopuolelle. Jännitteet yksilön oikeuksien (Matias tahtoo tehdä yksin) ja ryhmän sääntöjen (jokaisella on oikeus tuntea kuuluvansa ryhmään, ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005) välillä tulivat selkeästi esille päiväkotiarjen kertomuksissa. Joillakin toiminnoilla ja sanoilla luotiin ja tuettiin yhteenkuuluvuutta, kun taas toisella tavalla toimimalla tultiin sulkeneeksi joku ryhmästä pois.

Materiaalisissa suhteissa tuotettu yhteenkuuluvuus

Myös materiaallinen ympäristö näyttäytyi pienissä kertomuksissa yhteenkuuluvuuden rakentumisen näkökulmasta tärkeänä. Lapsille nimetyt naulakko-, sänky- ja pöytäpaikat saivat kertomuksissa merkittävän roolin. Lapset pitivät huolen siitä, ettei kukaan ollut väärällä paikalla. Pienistä kertomuksista voi päätellä, että omat paikat konkretisoivat lapselle sitä, että hän kuului tähän ryhmään, hän oli osa ”Nallekarhuja” tai pienryhmää sen sisällä. Seuraavassa kertomuksessa lapset kertoivat kuulumistaan päiväkotiryhmään omien paikkojen avulla:

KERTOMUS 8

Ulkoilun jälkeen lapset ovat riisuuntumassa eteisessä.

Allu: *Kato* (osoittaa omaa naulakkopaikkaa)

Tutkija: *Oonko minä sinun paikalla?*

Allu: *Vähä.*

Noora: *Minun paikalla ei saa olla.*

Tutkija: *No minäpä siirryn.*

Linnea: *Sää voit mennä Lauran paikalle ku Laura ei oo tänään päiväkodissa.*

Tässä tilanteessa lapset osoittivat, että he saivat määrätä omasta paikastaan. Toisen naulakkopaikalla ei saanut istua. Materiaalisen ympäristön huomioiminen, paikkojen ja tilojen saamat merkitykset ovat nousseet esille monissa viimeaikaisissa varhaiskasvatuksen tutkimuksissa (mm. Kernan, 2010; Lindberg, 2014; Rutanen, 2012). Rutanen (2012, 54) toteaa, että ”*tila ei ole yhteinen ja ’neutraali’, kaikille samanlainen toiminnan materiaallinen kehikko, vaan valmiiksi tiettyä toimintaa ja tiettyjen toimijoiden mahdollisuuksia tukeva ja tuottava sosiaalinen prosessi*”. Seuraavissa pienissä kertomuksissa tämä todentui hyvin selkeästi.

KERTOMUS 9

Lapset ovat jakaantuneet eri tiloihin leikkimään. Jaakko tulee työntekijän luo.

Jaakko: *Saako mennä nukkarin leikkimään?*

Työntekijä: *Kysypä pojilta* (nukkarissa on muutamia poikia leikkimässä).

Jaakko menee nukkarin ovelle, avaa oven.

Jaakko: *Saako tulla leikkimään?*

Huoneesta kuuluu "Saa". Jaakko menee sisään.

KERTOMUS 10

Aamupalan jälkeen lapset hakeutuvat leikkeihin. Kolme poikaa alkaa suunnitella leikkejä hyllyn luona. Yksi pojista vetää hyllystä laatikon, jossa on rakentelupalikoita.

Niilo: *Minä tiän mihin mennään. Mutta Sami ei tuu sammaan paikkaan.*

Sami lähteekin eri paikkaan. Muilla alkaa rakenteluleikki. Työntekijä järjestää pojille rajatun leikki paikan huoneen nurkkaan (rajaa paikan penkillä).

Näissä kertomuksissa tiloihin järjestäytymisellä tehtiin erontekoja lasten kesken. Kaikkea ei otettu mukaan tiettyihin leikkitiloihin ja esineitä järjestämällä voitiin osoittaa jokin tila jollekin leikille ja joillekin leikkijöille. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on haastettu kiinnittämään huomiota siihen, mitä esineitä lapsi voi käyttää ja mihin paikkoihin hänellä on mahdollisuus päästä (ks. Puroila, 2013; Sandberg & Erikson, 2010, 620). Tässä tutkimuksessa korostui se kuinka sekä kasvattajien että lasten tekemillä materiaalsen ympäristön järjestelyillä ja niihin liittyvillä käytänteillä voidaan joko edistää tai estää lasten yhteenkuuluvuutta rakentumisesta.

Lasten yhteenkuuluvuuden ulottuvuudet

Päiväkoti arjen kertomukset haastoivat tarkastelemaan myös sitä, suhteessa kehen tai mihin lasten yhteenkuuluvuutta tuotettiin. Päiväkodin arki oli täynnä lasten kohtaamisia eri ihmisten kanssa. Ystävät ja vertaissuhteet nousivat tässä tutkimuksessa merkittävään osaan lasten yhteenkuuluvuuden rakentumisessa. Monissa aiemmin esillä olleissa pienissä kertomuksissa lapset ilmaisivat välittämistä ja ystävyyttä toisiinsa. Ystävien kanssa oli mukava olla, heidän kanssaan leikittiin, yhteinen toiminta perustui neuvotteluihin ja jaettuihin tavoitteisiin (kertomukset 1, 3, 6) ja ystäville osoitettiin läheisyyttä (kertomukset 3, 6). Myös puhuessaan omista pienryhmistään lapset kertoivat yhteenkuuluvuuttaan, kuten Jere ja Otto seuraavassa kertomuksessa:

KERTOMUS 11

Jere on apulaisena ja kattaa työntekijän kanssa pöytiä.

Otto: *Tulleeko Kaisa (ryhmän toinen työntekijä) tänne?*

Työntekijä: *Ei tuu.*

Jere: *No, mihin me Kaisan porukka mennään?*

Työntekijä sanoo, että ryhmässä Kaisalla on sijainen ja tämä voi tulla "KAISAN porukan" kanssa nukkariin syömään.

Tässä kertomuksessa lapset paikantavat itsensä osana vastuukasvattajan pienryhmää. Yhteenkuuluvuuden rakentumisen kannalta tärkeitä olivatkin lasten suhteet päiväko-

tiyhteisön sisällä; suhteet toisiin lapsiin, pienryhmään, koko päiväkotiryhmään ja joissakin kertomuksissa myös aikuisiin.

Päiväkotiarjessa rakentuneet pienet kertomukset ulottuivat myös päiväkotikontekstia laajemmalle. Merkittävänä esille nousivat lasten suhteet perheenjäseniin ja muihin heille tärkeisiin henkilöihin. Lisäksi kertomukset kuvastivat sitä, miten lapset hahmotivat paikkansa ympäröivän kulttuurin ja yhteiskunnan jäseninä. Millaisena yhteenkuuluvuuden rakentuminen näyttäytyi näistä näkökulmista? Palataan Mimmin ja Liinun kanssa piirustuspyödyän ääreen.

KERTOMUS 12

Mimmin ja Liinun yhteinen piirustushetki jatkuu ja he juttelevat Turtleseista, Spidermaneista, Zorrosta ja Hello Kittystä. Sitten puhe siirtyy perheeseen.

Liinu: *Tää on Topi.*

Tutkija: *Kuka on Topi?*

Liinu: *Se on mun isovelj. Mun isovelj on 9 ja pikkuvelj 0.*

Tutkija: *Ai jaa.*

Liinu: *Niin koska se on koira ja sen nimi Otto.*

Mimmi: *Mun isoveljen nimi on Sami ja pikkuveljen Olli.*

Liinu: *Mulla tulee minun ja Topin kuva äitille ja iskälle. Minun isän nimi on Tapio ja sitä voi sanoa Tapsaksi. Ja mun äitin nimi on Anu. Mimmi, eikö sun äitin nimi oo Jaana?*

Mimmi: *On.*

Liinu: *Mun äiti on pankissa töissä ja iskä on Nokiolla ja Topi on koulussa. Me ei päästä siihen (XX) kouluun, ku se menee siitä tieltä se raja. Mutta meillä on vielä mahdollisuus, jos me mennään urputtamaan rehtorille. Me voijaan urputtaa rehtorille! (valittavalla äänellä >) 'Miksei me päästä? Koska se on niin eppaa...'*

Mimmi: *Minä teen tämän Kivikon mummulle Helenalle. Toisen mummun nimi on Terttu.*

Liinu-tutkijalle: *Haluatko kuulla meidän vanhan koiran nimen?*

Tutkija: *Joo.*

Liinu: *Se on Hessu. Se on kuollu. Ei oo yhtään kiva, ku joku kuolee. Ihan meinaa tulla itku. Mutta arvaa mistä me on haettu meidän Otto (koiranpentu)?*

Juttu siirtyy koiranpentuun ja sen ominaisuuksiin. Liinu tarinoi myös siitä, min-kälaisesta paikasta Otto on haettu ja Oton emosta ja Oton mummosta, jonka nimi on sattumoisin Mimmi! Mimmi jatkaa piirtelyä ja valitsee seuraavaksi papukaijamuotin.

Mimmin ja Liinun piirtely jatkui ja lasten kerronnalle tyypillisesti kertomus rönstyli aiheesta toiseen (ks. Puroila ym. 2012b, 196). Mielenkiintoista yhteenkuuluvuuden rakentumisen kannalta oli se, että lasten muut yhteisöt kulkivat heidän mukanaan päiväkotiin. Liinu alkoi spontaanisti piirtää omaa kuvaansa ja perheet pääsivät osaksi lasten

kerrontaa. Monissa lasten kertomuksissa perheitä leikittiin, piirrettiin, perheenjäsenistä kerrottiin ja heitä odotettiin. Kerronnan kautta lapset toivat esille omia kokemuksiaan ja näkökulmiaan perheestä, perheessä olevista rooleista ja omasta paikastaan perheessä. Myös aiemmissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, miten perhe muodostaa lapsen ensimmäisen yhteisön, jonka jäsenenä hän kasvaa (ks. Smidt, 2009). Lapsella on vahvimmat tunnesiteet perheeseen; kodin muodostavat läheiset ihmiset ja lemmikit (Kyrönlampi-Kylmänen, 2010, 205). Tämän tutkimuksen kertomukset olivat tulvillaan viittauksia näihin lapsille tärkeisiin ihmisiin.

Tutkimusaineisto sisälsi myös kertomuksia siitä, millä tavoin lapset jäsensivät ympäröivää maailmaa ja kuinka yhteiskunnalliset asiat koskettivat heidän elämäänsä. Lapsia mietityttivät sikainfluenssa ja tulivuoren purkaukset sekä esimerkiksi Liinun piirustus-tilanteessa (kertomus 12) esille tuoma lähikoulujen tilanne. Lehtinen (2000) toteaaakin, etteivät lapset elä vain heitä varten rakennetuissa mikromaailmoissa, vaan he ovat osa yhteiskuntaa ja sen kulttuurin ylläpitämiä arvoja. Piirustushetkellä Liinun kerronnassa kaikui kokemus siitä, että hän piti itseään yhteiskunnan jäsenenä ja aktiivisena toimijana voidessaan ”urputtaa rehtorille”. Pienissä kertomuksissa lapset kuvailivat itsensä osaksi ryhmää ja yhteisöjä. Tässä tutkimuksessa yhteenkuuluvuuden rakentumista tarkasteltiin yksisuuntaisesti, näkökulma oli lapsessa ja hänen suhteissaan ympäröivään maailmaan. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta päiväkotit voi tarjota lapselle ensimmäisen yhteisön, johon hän kiinnittyy kodin ulkopuolella. Päiväkodin aikuiset edustavat yhteiskunnan toimintakulttuuria ja lapsen suhde yhteiskuntaan rakentuu vuorovaikutuksessa päiväkodin aikuisten kanssa (Virkki, Nivala, Kiilakoski & Gretschel, 2012; ks. myös Singer & de Haan, 2007).

Johtopäätökset

Tutkimuksessani kysyin, *millaista* lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen on päiväkotitarjen pienissä kertomuksissa. Varhaiskasvatustutkimuksen kentässä tutkimus soveltaa aiemmin vähän esille ollutta lähestymistapaa, yhteenkuuluvuuden politiikkaa. Yhteenkuuluvuuden politiikalla viitataan niihin mekanismeihin ja prosesseihin, joilla yhteenkuuluvuutta joko edistetään tai estetään (Stratigos et al. 2014; Yuval-Davis, 2011). Tämän lähestymistavan valossa lasten yhteenkuuluvuus ei ole stabiili ilmiö, vaan sitä rakennetaan ja tuotetaan jatkuvasti uudelleen. Tämän tutkimuksen pienet kertomukset osoittavat, miten yhteenkuuluvuutta tuotetaan esimerkiksi lapsen neuvotellessa paikkaansa leikissä, keskusteluissaan toisten lasten ja työntekijöiden kanssa tai halatessa ystävänsä. Lapset kertoivat itsensä osaksi ryhmää ja päiväkotiyhteisöä kielellisillä, toiminnallisilla ja materiaalisilla tavoilla. Kuten monissa muissakin tutkimuksissa myös tässä tutkimuksessa lasten suhteet ystäviin näyttäytyivät merkityksellisinä (Corsaro,

2003; Singer & de Haan, 2007; 2011). Lasten yhteenkuuluvuus ei kuitenkaan rajoittunut päiväkodin seinien sisäpuolelle, vaan lapset rakensivat sitä eri yhteisöjen, esimerkiksi perheen ja päiväkodin välissä (ks. myös van Oers & Hännikäinen, 2001).

Sosiaalisten suhteiden ja kielellisten ilmaisujen ohella lasten yhteenkuuluvuutta rakentavina mekanismeina näyttäytyivät päiväkodin materiaallinen ympäristö ja pedagogiset käytänteet. Leikkitilojen ja esineiden tietynlainen sijoittaminen tiloissa ohjasivat lapsia muodostamaan ryhmiä ja toisaalta taas sulki pois leikeistä (ks. myös Rutanen, 2012). Pienryhmätoimintaa painottava pedagogiikka tuli esille siten, että lapset kuvasivat itsensä osaksi omaa pienryhmäänsä ja kuuluvaksi yhteen vastuuikäisen kanssa. Tutkimuksen tulokset herättävät pohtimaan työntekijöiden roolia lasten yhteenkuuluvuuden tukijoina. Useissa tutkimuksissa on todettu, että työntekijällä on merkittävä rooli kasvatusympäristössä muodostuvalle yhteenkuuluvuudelle (ks. de Haan & Singer, 2001; Rayna, 2001; Sandberg & Erikson, 2010). Tämän tutkimuksen kertomuksessa lasten ja työntekijöiden välisen yhteenkuuluvuuden rakentuminen tuli selvästi vähemmän esille kuin lasten keskinäinen yhteenkuuluvuus. Kertomuksissa oli myös tilanteita, joissa työntekijä olisi voinut toiminnallaan edistää lasten välistä tai lasten ja työntekijöiden yhteenkuuluvuutta, mutta jätti tämän mahdollisuuden hyödyntämättä (kertomukset 2, 7, 9). Tämä havainto haastaa pohtimaan, ohjataanko lapsi päiväkodissa mieluummin toimimaan yksin kuin yhdessä toisen kanssa (kertomus 7).

Tulokset nostavat esille kysymyksen: kuinka tietoista lasten yhteenkuuluvuuden tukeminen on päiväkodissa? Lasten yhteenkuuluvuutta olisi mahdollista tukea ja edistää pienillä asioilla mikäli yhteenkuuluvuuden rakentumista edistävästä ja estävästä mekanismeista oltaisiin tietoisia. Yuval-Davis (2011) kirjoittaa, että usein yhteenkuuluvuutta pidetään itsestään selvyytenä siihen saakka, kun se jollakin tavalla tulee uhatuksi. Tutkimusaineiston valossa lasten yhteenkuuluvuuden tukeminen ei näyttäytynyt kovin tietoisena valintana päiväkodin pedagogiikassa. Tutkimus herättää pohtimaan, että tullaanko yhteenkuuluvuuden merkityksestä ja sen tukemisesta tietoisiksi vasta siinä vaiheessa, kun päiväkotiryhmässä esiintyy selkeästi jonkin lapsen kiusaamista tai ulos sulkemista.

Lapsiin ja lapsuuteen liittyvissä tutkimuksissa nousee esille aikuisen ja lapsen valta-suhteet, tutkijan käsitykset lapsesta ja lapsuudesta sekä lapsen kompetenttiudesta (Strandell, 2010). Tässä tutkimuksessa olen pohtinut eettisiä kysymyksiä läpi koko tutkimus- ja kirjoitusprosessin. Vaikka olen tavoitellut lapsille merkityksellisiä asioita, tämä tutkimus ei tuo esille lasten autenttista ääntä. Vehkalahti, Rutanen, Lagström ja Pösö (2010) huomauttavat, että tänä päivänä lapsia tuetaan osallistumaan ja vaikuttamaan, mutta tutkijan tulee kuitenkin tarkastella sitä, millainen on lapselle luonteva tapa osallistua. Tämä tutkimus nostaa esille kerronnalliseen lähestymistapaan liittyviä haasteita

ja mahdollisuuksia. Kertomuksia ovat olleet tuottamassa lasten lisäksi työntekijät ja tutkijat. Tutkimusaineistona käytetyt pienet kertomukset tuotettiin kahden päiväkodin arjen kohtaamisissa ja ne kaikuivat juuri näiden päiväkotien kulttuuri, käytänteitä ja arvoja (ks. Engel, 2010; Riessman, 2008). Tutkijana tiedostan myös sen, että jo aineiston koontivaiheessa joitakin kertomuksia on jäänyt tallentumatta ja joku lapsi on jäänyt kuulematta. Kerronnallisen tutkimuksen tuottama tieto onkin aina rajallista ja kontekstispesifiä eikä tutkimus pyri laajaan yleistettävyyteen (esim. Puroila ym. 2012b). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö tutkimuksen tuloksilla olisi merkitystä tutkimuskontekstin ulkopuolella. Conle (2007) kirjoittaa tuttuuden tunteesta, jota kertomukset lukijassa saattavat herättää. Tämänkin tutkimuksen tulokset haastavat lukijaa tarkastelemaan päiväkodin käytänteitä juuri tästä näkökulmasta: Onko kertomuksissa jotain tuttua minulle? Miten minä toimin edistääkseni lasten yhteenkuuluvuuden rakentumista?

Toisaalta metodologisesti tutkimus osoittaa eräiden aikaisempien tutkimusten tavoin, että kerronnallinen tutkimus soveltuu hyvin myös pienten lasten parissa tehtävään tutkimukseen (ks. myös Puroila & Estola, 2012; Viljamaa, 2012). Tutkimuksessa arjen kohtaamiset ja niihin kietoutuva kerronnallisuus tarjosivat tilan lapsille rakentaa tietoa yhdessä tutkijan sekä päiväkodin toisten lasten ja aikuisten kanssa. Eerola-Pennanen (2013, 221) kirjoittaa lasten itsestään kertomisen olevan osa kulttuurista traditiota ja tapa muodostaa omaa minuuttaan. Roberts (2008, 264) toteaa, että lasten kuunteleminen on keskeinen osa lasten kunnioittamista ja kohtaamista, mutta kuunteleminen ei takaa kuulluksi tuleamista. Tutkimusaineiston valossa lasten kerronnan monimuotoisuutta ja spontaaniutta ei hyödynnetä päiväkodin pedagogiikassa tarpeeksi. Lapset piirtelevät ja leikkivät usein keskenään, vaikka juuri noissa tilanteissa työntekijöiden olisi mahdollista kuulla lasten ajatuksia. Lapset mielellään kertovat heille tärkeistä asioista, jos vaan huomaamme pysähtyä kuuntelemaan.

KERTOMUS 13

Mimmin ja Liinun yhteinen piirustushetki jatkuu.

Mimmi: *Meidän isähän tykkää papukaijoista niin, että sydän halkeaa!*

Liinu marssii oman piirustuksen kanssa repulleen, laittaa sen repun taskuun ja tulee takaisin piirustuspöydän ääreen.

Liinu: *En pysty enää tekemään, koska mun repun pikkutasku on jo täynnä.*

Kiitokset

Tutkimustani ovat tukeneet Pohjois-Pohjanmaan maakuntarahasto, Suomen Akatemian tutkimushanke BELONG (Syrjäytymisestä yhteenkuuluvuuteen: Kerronnallisten käytänteiden kehittäminen päiväkodeissa ja kouluissa, hankenumero 264370) ja Nordforskin tutkimushanke Va-

luEd (Values Education in Nordic Preschools: Basis of Education for Tomorrow, hankenumero 53581).

Lähteet

- Ahn, J. & Filipenko, M. 2007. Narrative, imaginary play, art, and self: Intersecting worlds. *Early Childhood Education Journal* 34(4), 279–289. DOI: 10.1007/s10643-006-0137-4
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Autti, O. & Hyry-Beihammer, E-K. 2014. Sosiaalinen oppiminen välituntipihoilla kaupunkikoulun ja kyläkoulun oppilaiden kertomana. *Kasvatus* 45(3), 242–256.
- Bamberg, M. & Georgakopoulou, A. 2008. Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk* 28(3), 377–396. DOI: 10.1515/TEXT.2008.018
- Brennan, M. 2007. Beyond child care — how else could we do this? Sociocultural reflections on the structural and cultural arrangements of contemporary Western child care. *Australian Journal of Early Childhood* 32(1), 1–9.
- Coates, E. & Coates, A. 2006. Young children talking and drawing. *International Journal of Early Years Education* 14(3), 221–241. DOI: 10.1080/09669760600879961
- Conle, C. 2007. Moral qualities of experiential narratives. *Journal of Curriculum Studies*, 39(1), 11–34. DOI: 10.1080/00220270600884277
- Corsaro, W. A. 2003. “We’re friends, right?” inside kids culture. Washington, D.C.: Joseph Henry Press.
- Davids, J. 2010. The nursery age child. London: Karnac Books.
- Degotardi, S. & Pearson, E. 2014. The Relationships Worlds of Infant and Toddlers: Multiple Perspectives from Early Years Theory and Practice. Open University Press. McCraw-Hill Education (UK).
- Eerola-Pennanen, P. 2013. Yksilönä vai ei yksin: lapset minuuden muodostajina päiväkodissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 464. Jyväskylän yliopisto.
- Einarsdóttir, J. 2007. Research with children: Methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal* 15(2), 197–211. DOI: 10.1080/13502930701321477
- Engel, S. 2005. Narrative analysis of children’s experience. Teoksessa S. Greene & D. Hogan (toim.) *Researching children’s experience. Methods and approaches* (s. 199–216). London: Sage Publications.
- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. 2009. Analyzing narrative reality. London: Sage Publications.
- de Haan, D. & Singer, E. 2001. Young children’s language of togetherness. *International Journal of Early Years* 9(2), 117–124. DOI: 10.1080/713670682
- Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R., Syrjälä, L., & Pesonen, J. 2012. Action research and narrative inquiry: Five principles for validation revisited. *Educational Action Research* 20(1), 5–21. DOI: 10.1080/09650792.2012.647635

- Hultman K. & Lenz Taguchi, H. 2010. Challenging anthropocentric analysis of visual data: a relational materialist methodological approach to educational research. *International Journal of Qualitative Studies in Education* (23)5, 525–542, DOI: 10.1080/09518398.2010.500628
- Hännikäinen, M. 1999. A manifestation of day care life. *Early Child Development and Care* 151(1), 19–28.
- Hännikäinen, M. 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus* (s. 126–146). Tampere: Vastapaino.
- Hännikäinen, M. 2007. Creating togetherness and building a preschool community of learners: the role of play and games. Teoksessa T. Jambor & J. Van Gils. *Several perspectives in children's play. Scientific reflections for practitioners* (pp. 147-160). Antwerpen and Apeldoorn: Garant.
http://twww.iscar.org/section/chacdoc/Haennikaainen_togetherness_preschool.pdf.
 Luettu 1.3.2015.
- Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan* (s. 17–63). *Kasvatusalan tutkimuksia* 57. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kernan, M. 2010. Space and place as a source of belonging and participation in urban environments: considering the role of early childhood education and care settings, *European Early Childhood Education Research Journal* (18)2, 199–213, DOI: 10.1080/13502931003784420
- Kiili, J. 2006. Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 283. Jyväskylän Yliopisto.
- Kinnunen, S. & Einarsdottir, J. 2013. Feeling, wondering, sharing and constructing life: Aesthetic experience and life changes in young children's drawing stories. *International Journal of Early childhood* 45(3), 359–385. DOI: 10.1007/s13158-013-0085-2
- Kinnunen, S. & Puroila, A-M. 2015. "If my sister was here" – The narrative in-between space in young children's photography process. *Childhood*, 1-19, DOI: 10.1177/0907568215602317
- Kirves, L. & Sajaniemi, N. 2012. Bullying in early educational settings. *Early Child Development and Care* 182(3-4), 383–400. DOI: 10.1080/03004430.2011.646724
- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 390. Jyväskylän yliopisto.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana – eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. *Acta Universitatis Lapponiensis* 111. Lapin yliopisto.
- Kyrönlampi-Kylmänen, 2010. Päiväkoti ja koti lapsen paikkana. Teoksessa K. P. Kallio, A. Ritala-Koskinen & N. Rutanen (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* (s. 197–212). Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 105. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lindberg, P. 2014. In search for affordances and visual quality. Interpreting environments of children aged under three in seven Finnish day-care centres. National Institute for Health and Welfare. Research 132. Oulun yliopisto.

- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. SoPhi 55, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopisto.
- Longman Dictionary of Contemporary English. 2003. New Edition. Harlow: Pearson Education Limited.
- Messiou, K. 2006. Understanding marginalization in education: The voice of children. *European Journal of Psychology in Education* 35(1), 26–32. DOI: 10.1007/BF03173418
- Niland, A. 2015. 'Row, row, row your boat': singing, identity and belonging in a nursery. *International Journal of Early Years Education* (23)1, 4–16, DOI: 10.1080/09669760.2014.992866.
- Nutbrown, C. & Clough, P. 2009. Citizenship and exclusion in the early years: understanding and responding to children's perspectives on 'belonging'. *International Journal of Early Years Education* 17(3), 191–206. DOI: 10.1080/09669760903424523
- van Oers, B. & Hännikäinen, M. 2001. Some thoughts about togetherness: An introduction. *International Journal of Early Years Education* 9(2), 101–108. DOI: 10.1080/713670686
- Ochs, E. & Capps, L. 2001. Living Narrative. Creating Lives in Everyday Storytelling. London: Harvard University Press.
- Puroila, A-M. & Estola, E. 2012. Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiarjen kertomusten äärellä. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti, Journal of Early Childhood Education Research* 1(1), 22–43.
- Puroila, A-M., Estola, E. & Syrjälä, L. 2012a. Does Santa exist? Children's everyday narratives as dynamic meeting places in a day care centre context. *Early Child Development and Care* 182(2), 191–206. DOI: 10.1080/03004430.2010.549942
- Puroila, A-M., Estola, E. & Syrjälä, L. 2012b. Having, loving and being: children's narrated well-being in Finnish day care centres. *Early Child Development and Care* 182(3–4), 345–362 DOI: 10.1080/03004430.2011.646726
- Puroila, A-M. 2013. Young children on the stages: Small stories performed in day care centers. *Narrative Inquiry*, Vol. 23(2), 323–343. DOI: <http://dx.doi.org/10.1075/ni.23.2.06pur>
- Puroila, A-M. & Estola, E. 2013. Not babies anymore: Young children's narrative identities in Finnish day care centers. *International Journal of Early Childhood* 46, 187–203. DOI: 10.1007/s13158013-0096-z
- Rautio, P. 2013. Children who carry stones in their pockets: on autotelic material practices in everyday life, *Children's Geographies* (11)4, 394–408. DOI: 10.1080/14733285.2013.812278
- Rayna, S. 2001. The very beginnings of togetherness in shared play among young children. *International Journal of Early Years Education* 9(2), 109–115. DOI: 10.1080/713670685
- Riessman, C. K. 2008. Narrative methods for the human sciences. Sage Publications, Inc.
- Riihelä, M. 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa K. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan (s. 197–233). Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Roberts, H. 2008. Listening to children: And hearing them. Teoksessa P. Christensen & A. James (toim.) Research with children: Perspectives and practices (s. 260–275). Second edition. London: Routledge Falmer.

- Rogoff, B. 2003. The cultural nature of human development. New York: Oxford University Press.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Acta Universitatis Tamperensis 2015. Tampereen yliopisto.
- Roos, P. & Rutanen, N. 2014. Metodologisia haasteita ja kysymyksiä lasten tutkimushaastattelussa. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti, Journal of Early Childhood Education Research* 3(2), 27–47.
- Rutanen, N. 2012. Alle kolmivuotiaat paikkansa tuottajina päiväkodissa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti, Journal of Early Childhood Education Research* 1(1), 44–56.
- Sandberg & Erikson 2010. Children’s participation in preschool—on the conditions of the adults? Preschool staff’s concepts of children’s participation in preschool everyday life. *Early Child Development and Care* (180)5, 619–631, DOI: 10.1080/03004430802181759
- Savin-Baden, M. & Van Niekerk, L. 2007. Narrative inquiry: theory and practice. *Journal of Geography in Higher Education* 31(3), 459–472. DOI: 10.1080/03098260601071324
- Singer, E. & de Haan, D. 2007. Social life of young children. Co-construction of shared meanings and togetherness, humor, and conflicts in child care centers. Teoksessa O. N. Saracho & B. Spodek (toim.) Contemporary Perspectives on Social Learning in Early Childhood Education (s. 279–302). Charlotte, NC: Information Age Pub.
- Singer, E. & de Haan, D. 2011. Fostering a sense of belonging in multicultural childcare settings. Teoksessa M. Kernan & E. Singer (toim.) Peer Relationships in Early Childhood Education and Care (s. 88–101). London and New York: Routledge.
- Smidt, S. 2009. Introducing Vygotsky. A guide for practitioners and students in early years education. London: Routledge.
- Spector-Mersel, G. 2010. Narrative research. Time for a paradigm. *Narrative Inquiry* 20(1), 202–224.
- Spector-Mersel, G. 2014. “I was... Until... Since then...”: Exploring the Mechanisms of Selection in a Tragic Narrative. *Narrative Works: Issues, Investigations, & Interventions* 4(1), 19–48.
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka (s. 92–112). Julkaisuja 101. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Stratigos, T. & Bradley, B. & Sumsion, J. 2014. Infants, Family Day Care and the Politics of Belonging. *International Journal of Early Childhood*, (46)2, 171–186. DOI: 10.1007/s13158-014-0110-0.
- Stratigos, T. 2015. Assemblages of desire: Infants, bear caves and belonging in early childhood education and care. *Contemporary Issues in Early Childhood* 16(1) 42–54. DOI: 10.1177/1463949114566757
- Thayer-Bacon, B. J. 2004. Personal and social relations on education. Teoksessa Bingham, C. & Sidorkin, A.M. (toim.) No education without relation. Studies in the Postmodern Theory of Education (s. 165–180). Vol. 259. New York: Peter Lang Publishing Inc.
- Thomas, N. 2012. Love, rights and solidarity: Studying children’s participation using Honneth’s theory of recognition. *Childhood* 19(4), 453–466. DOI: 10.1177/0907568211434604

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Toinen tarkistettu painos. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Vehkalahti, K., Rutanen, N., Lagström, H. & Pösö, T. 2010. Kohti eettisesti kestävästä lasten ja nuorten tutkimuksesta. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka (s. 10–23). Julkaisuja 101. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Viljamaa, E. 2012. Lasten tiedon äärellä. Äidin ja lasten kerronnallisia kohtaamisia kotona. Acta universitatis Ouluensis. E Scientiae Rerum Socialium 129. Oulun yliopisto.
- Virkki, P., Nivala, E., Kiilakoski, T. & Gretschel, A. 2012. Päiväkotien tarjoama osallisuusympäristö. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa (s. 180–186). Julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Vuorisalo, M. 2013. Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 467. Jyväskylän yliopisto.
- Yuval-Davis, N. 2011. The politics of belonging. Intersectional contestations. London: Sage Publications.